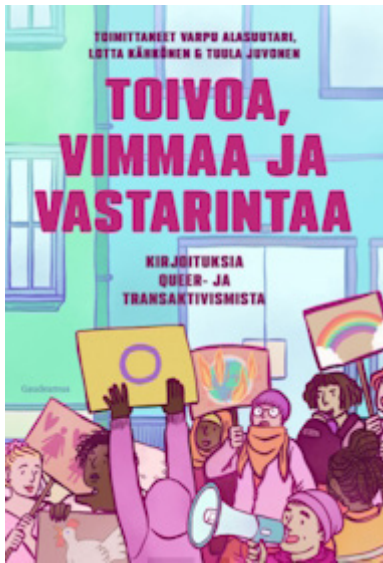

Sateenkaariaktivismiin affekteista ja merkityksestä

Inka Rantakallio

Varpu Alasuutari, Lotta Kähkönen ja Tuula Juvonen (toim.). 2025. *Toivoa, vimmaa ja vastarintaa: Kirjoituksia queer- ja transaktivismista*. Helsinki: Gaudeamus. 336 sivua.

Queer- ja transaktivismia käsittelevä vertaisarvioitu kirja *Toivoa, vimmaa ja vastarintaa: Kirjoituksia queer- ja transaktivismista* on ensimmäinen kattava yleisesitys aiheesta Suomessa. Teos on

toteutettu osana Suomen Akatemian rahoittamaa Affektiivinen aktivismi: queer- ja transmaailmojen luomisen paikat -hanketta. Kirjan toimittajat Varpu Alasuutari, Lotta Kähkönen ja Tuula Juvonen ovat ansioituneita queer- ja sukupuolentutkijoita. Esimerkiksi Juvonen on esiintynyt myös Ylen *Suomi on queer* -dokumenttisarjassa (2023). Aktivismia käsittelevä kirja jatkaa suomalaisen sateenkaarevan aktivismin ja historian koostamista ja yleistajuistamista.

Kirjassa tutkijoiden ja aktivistien äänet ovat läsnä rinnakkain ja tasapainoisesti. Tämä on kirjan selkeimpiä ansioita ja myös aktivistisen tutkimuksen eetoksen mukaista, joskin sisällöllisesti teksteissä näkyy hienoinen epäsuhta esimerkiksi aiheiden taustoituksessa. Tiedonintressi ja lähestymistapa ovat selkeät, kuten toimittajat johdannossa (s. 9) kirjoittavat: ”Kun julkaisua tietoa on vähän, monipuolinen perehtyminen edellyttää tutkijoiden vuoropuhelua eri aktivistitoimijoiden kanssa.” Näin monipuolista teosta ei olisi voitu toteuttaa pelkkien tutkijoiden voimin. Kirjalla on runsaasti pituutta, ja peräti 26 kirjoittajaa. Kahdestakymmenestä luvusta koostuva kirja on jaettu neljään, nykyaktivismia, taiteellista aktivismia, akateemista aktivismia sekä historiallista näkökulmaa käsittelevään osioon. Suomalaisen aktivismin ohella kirjaan sisältyy luku Venäjän sateenkaarevista aktivisteista.

Kokoelman tutkimusartikkelit ja aktivistien esseet asettuvat luontevasti sekaisin eri osioissa, mikä purkaa hierarkioita tutkimuksen ja kokemusasiantuntijuuden välillä. Myös kirjan tutkimusteksteissä lähestymistapa on ilahduttavasti kokemuksellinen tai vähintään refleksiivinen, eikä vain etäännytetyn ulkopuolisen tarkkailijan selonteko, jota pidetään yhä monilla tutkimusaloilla akateemisen tutkimuksen luotettavuuden mittarina. Kokemusasiantuntijuuden käsitettä käytetään toisinaan keinona väheksyä ja kyseenalaistaa siitä käsin tuotettua tietoa, mutta itse katson kokemuksesta

SQS
3/2025

124

Pervosilmäys
Arvostelut

Inka
Rantakallio

ja eletystä elämästä ammentamisen olevan välttämätön, jopa ensisijainen tapa tuottaa tietoa marginalisoiduista ryhmistä. Kirjaa lukiessa mieleen nousee etenkin vammaisaktivismiin liitetty fraasi ”nothing about us without us”, ”ei mitään meistä ilman meitä”. Tosin hieman yllättäen kirjan muutoin moninaisessa kirjoittajajoukossa ei kuulu vammaisten aktivistien ääni. Myös esimerkiksi rodun ja etnisyyden intersektio jää vähäiselle huomiolle, vaikka Aarni Pieskin teksti käsittelee queer-saamelaisuutta. Mikäli haasteena on ollut kirjoittajien löytäminen pienessä maassa, olisiko tekstit voineet toteuttaa esimerkiksi haastattelumuotoisina? Kirjan johdanto on sinänsä mainio yleisesitys terminologiasta ja queer- ja transaktivismin kotimaisesta historiasta, mutta olisi ollut mielenkiintoista lukea myös kirjan rajaukseen, muotoon ja syntyprosessiin liittyvistä seikoista enemmän.

Ensimmäisen, nykyaktivismia käsittelevän osion luvut luotaavat etenkin verkkoaktivismia. Nykyaktivismiin asettaminen kirjan alkuun historiasta liikkeelle lähtemisen sijaan on onnistunut ratkaisu; lukija saa heti kuvan aktivismikentän ajankohtaisista aiheista ja hahmottaa kirjan tarpeellisuuden – ja sen tosiasian, ettei kamppailu ihmisoikeuksien puolesta ole jäänyt historiaan. Translakia, Elokapinan piirissä toteutettavaa queer-kapinaa ja intersukupuolisuutta käsittelevät luvut luovat kuvan sosiaalisesta mediasta samaan aikaan välttämättömänä mutta haastavana työkaluna, kun halutaan osallistaa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä ja representoida kokemuksia ja niiden poliittisia ulottuvuuksia kaikessa moninaisuudessaan, eletystä todellisuudesta käsin. Osion kukkojen seksuaalisuutta ja monilajista yhteiseloä käsitellyt luku jää irralliseksi. Vaikka eläimet haastavat omalla käytöksellään ihmislajin heteronormatiivisia oletuksia, mikä kukkojen pitämisessä kotieläiminä on queer-aktivistista? Eläinaktivismiin yhteyttä queer-aktivismiin olisi voinut avata enemmänkin.

Taiteen ja aktivismiin yhteyksiä käsittelevä osio on niin ikään mielenkiintoinen ja tarpeellinen. Miiko Toiviaisen omakohtainen teksti siitä, millaista on

toimia taidealalla transtaustaisena ja tulla näkyväksi näyttelijänä, avaa tarkkanäköisesti tähän liittyvää ristiriitaa: miten yhdistää toive transrepresentaatiosta ja halu tulla kohdatuksi ensisijaisesti esiintyjänä? Kuten joissain muissakin yhdenvertaisuuskysymyksiä ja taidetta käsittelevissä teoksissa, myös tässä kirjassa hyödynnetään sarjakuvaa ja runoutta vaihtoehtoisina tekstimuotoina. Itse taidetta kuvataan yllättävän vähän: miltä esimerkiksi queer-aktivistinen kuvataide tai musiikki näyttää ja kuulostaa? Vaikka yhteen kirjaan on mahdotonta mahduttaa kaikkia aiheita ja näkökulmia, kuten kirjan johdannossakin todetaan, itselleni musiikintutkijana musiikin puuttuminen kokonaan tuntui erikoiselta, sillä Suomessa on myös musiikin sateenkaaritoimijoiden ja -historian tutkijoita, aktivistisista muusikoista puhumattakaan. Esimerkiksi Oikeus olla -kampanjan samanniminen Pink Taco Krew -yhtyeen kappale olisi ollut luontevaa mainita edes kampanjaa käsittelevässä nykyaktivismiosion luvussa. Huomasin kaipaavani Taiteellista aktivismia -osion jälkeen omaa sateenkaariaktivismille ja taiteelle omistettua kirjaa.

Akateemista aktivismia ja kanssatoimijuutta käsittelevässä osiossa perehdytään esimerkiksi Sateenkaarihistorian ystävät ry:n toiminta-ajatukseen suhteessa aktivistiseen tutkimukseen sekä yliopistolla järjestettyyn lesbokurssiin akateemisen maailman ja yhteiskunnan cisheteronormeja rikkovana queer-tilana. Luku nuorten kokemasta seksuaalisesta häirinnästä valottaa, miten tärkeää intersektionaalinen tarkastelu on, jotta häirinnän moninaisia ilmenemismuotoja voidaan ymmärtää. Teksti feministisen, alun perin yliopisto-opiskelijoiden ainejärjestönä aloittaneen Vattu-järjestön toimintahistoriasta puolestaan muistuttaa, että aiemman aktivismiin unohtaminen tai piiloon jääminen voi tarkoittaa, että seuraavat sukupolvet joutuvat keksimään pyörän aina uudelleen, mikä hankaloittaa aktivistista toimintaa.

Viimeinen, aktivismiin historiaa käsittelevä osio on raikkaasti kirjan lopussa. Silti juuri sen anti kirkastaa kenties eniten kirjan esiin nousevaa ajatusta, et-

tä aktivismi on paitsi arvopohjaista ja poliittista toimintaa myös affektiivista oman ja jaetun identiteetin rakentamista. Aktivismi kytkeytyy oleellisesti kysymyksiin siitä, minkälainen saa olla ja mihin voi kokea kuuluvansa. Anukatariina Saloheimon luku transvestiittien, eli kirjoittajan käyttämän termin mukaisesti ”tiittien”, järjestäytymisestä ja toiminnasta Suomessa alleviivaa informatiivisesti ja samaan aikaan koskettavasti, miten tärkeää omien vertaisten löytäminen on ollut aktivismille ja omana itsenä elämislle. Luvussa korostuu myös, miten käsittämättömän hitaasti transoikeudet ovat Suomessa edenneet (eivätkä ne toteudu täysin vielääkään). Kristillisen queer-aktivismin historiaa käsittelevä luku sisältää epäilemättä monille lukijoille uutta tietoa kirkon vaikutuspiirissä tapahtuvasta aktivismista. Anarkistisen Naiskahvila Ekstaasin tarina nostaa esiin kansainvälisten esimerkkien ja verkostoitumisen merkityksen. Osion päättävä, syksyllä 2018 toteutettua transpolin valtausta kuvaava teksti palauttaa lukijan suoran aktivismin lähihistoriaan ja käytäntöihin.

Muutaman tutkimustekstin koukeroiset lauserakenteet sekä pariin muuhun tekstiin jääneet lyöntivirheet häiritsivät ajoittain lukemista. Niistä syntyy vaikutelma, että tekstikokoelma on julkaistu kiireessä, mikä on valitettavaa myös siksi, että kirjan kohderyhmäksi on nimetty ensisijaisesti sateenkaari-ihmiset ja laaja yleisö. Jäin kaipaamaan yhteenvetolukua tai jälkisanoja, jotka olisivat summanneet kirjan antia ja taustalla vaikuttavia arvoja, esimerkiksi aktivistisen tutkimuksen ja dokumentaation merkitystä suhteessa suoraan toimintaan.

Pienistä puutteista huolimatta *Toivoa, vimmaa ja vastarintaa* onnistuu tavoitteessaan valottaa ja tallentaa sateenkaariaktivismia. Queer- ja transaktivismin dokumentaation ja ylipäätään sen merkityksen sanoittamisen tärkeys korostuvat läpi kirjan. Teos kuvaa epäilemättä monille aktivisteille ja heidän läheisilleen samaistuttavasti aktivismin affekteja ja merkitystä. Samalla aihe avautuu hyvin myös niille, joille aktivistinen toiminta ei ole

entuudestaan tuttua. Kirjan moniäänisyys ja eletylle kokemukselle annettu runsas tila ilman kummankaan seikan erillistä alleviivaamista tekevät lukukokemuksesta innostavan.

SQS
3/2025

126

Pervosilmäys
Arvostelut

Inka
Rantakallio